

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

НАШ ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС – 33545

"БЕЗ ЄДИНОЇ НОТИ ФАЛЬШУ" ПЕРЕЯСЛАВ. 15 ЛИПНЯ 1919 РОКУ

Історичний клуб "Холодний Яр" спільно з Національною спілкою письменників України провели історико-мистецький захід "Концерт на Банковій".

Розпочали його скрипаль-віртуоз Кирило Стеценко та голова Національної спілки письменників України Михайло Сидоржевський, а продовжили Володимир Самайда, Анатолій Сухий і Гриць Лук'яненко пісню "Повіє вітер степовий" – на пам'ять про борців, які боронили Україну і полягли за неї. Потім Володимир Самайда, Гриць Лук'яненко і Тарас Силенко виконали пісню "Ой у полі вітер віє".

Роман Коваль, який вів цей захід, представив книжку, котра щойно побачила світ. «Батькам скажеш, що був чесний», – розпочав він свій виступ. – Так улітку 1920 року на полі бою сказав товаришеві смертельно поранений козак Армії УНР Левко... Спогад про його останній бій я розшукав в одному з київських архівів. Ці останні слова простого сільського хлопця схвилювали мене. «Тату, мамо, – хотів сказати він, – я до кінця життя залишався таким, як ви виховували мене». Як важливо це! Як важливо, щоб наші діти були схожі на своїх батьків, дідів, праділів! Ще ж за пора року того, що ніхто не розміє нашої ідентичності. А така небезпека сьогодні!

15 років минуло відтоді, як я розшукав спогад про останній бій козака Левка. І ось ця Левкова думка лягла на обкладинку моєї нової книжки. Книжка вийшла у видавництві «Холодний Яр», яким керує Марко Мельник. Великий внесок у створення цієї книги зробили члени Історичного клубу «Холодний Яр» Владислав Карпенко, Надія Коваленко – познайомила Романа Ковалю з Галиною Гончар, дочкою курінного Вільного козацтва Овсія Гончара. А Володимир Самайда вшанував пам'ять отамана Чорно-

го-Куреду пісню на слова Тараса Шевченка "Нащо мені женитися" (муз. Броніслава Литвина).

У книжці "Батькам скажеш, що був чесний" (уперше від 1927 року) опубліковано спогади Бориса Монкевича "Полковник Болбочан у Києві" – про найактивнішу участь Болбочана у придушенні більшовицького повстання у Києві в січні 1918 р. – та розповідь Романа Ковалю про Петра Болбочана під назвою "Тобі, мій краю дорогий, складаю я свою присягу".

"Непереможний у бою полковник Болбочан мав шанс стати українським Бісмарком, здобувачем та об'єднувачем рідних земель, творцем козацької армії, з якою мусили б рахуватися всі держави світу, – вів автор книги. – Але загинув з рук українців, які боялися його слави. Сьогодні виповнюється 100 років від дня його трагічної загибелі. Рівно сто років тому, 28 червня 1919 р., визволителя Полтави, Харкова і Криму розстріляли свої... На пам'ять про полковника Петра Болбочана прозвучить пісня «Пане полковнику». Виконали її Гриць Лук'яненко та автор слів і музики Анатолій Сухий.

І Неля Франчук присвятила пісню пам'яті Петра Болбочана. Петро Болбочан був з тих, котрі "цілують спершу меч, а потім – жінку". Ці слова належать Оксані Пахльовській. А музику до пісні "Я усміхнусь тобі" створила Неля Франчук.

Військовий капелан Дмитро Присяжний помовив за світлу пам'ять про полковника Болбочана.

У цей вечір Юрій Коцегуб та Василь Ковтун представили свої твори – історичну повість "Болбочан: поміж двох вогнів" та поетичну збірку "Дорогою через Майдан", а редактор газети "Культура і життя" Євген Букет розповів про книжку Володимира Покотила "Лицарі золотого тризуба" – про антибільшовицьке підпілля на Київщині.

До Спілки письменників, що на вул. Банковій, 2, прийшов і Андрій Осадчий (1932 р. н.), племінник Ганни Осадчої, козацької отаманки Орлика, яка загинула в бою під Радомисшем. У книжці "Батькам скажеш, що був чесний" про неї опубліковано розповідь. Саме п. Андрій зберіг про неї спогад. На пам'ять про Ганну Осадчу Неля Франчук заспівала пісню на сл. Лесі Українки "Ви щасливі, пречисті зорі" (музика Нелі Франчук).

У книжці "Батькам скажеш, що був чесний" опубліковано нарис "Родина трагедія сотника Будзила". Сотник Будзило, бойовий побратим Якова Гальчевського та Ананія Волинця, у складі Гайсинського куреня ім. отамана Симона

Петлюри придушив більшовицький заколот на Поділлі.

На презентації книги прийшли і праправнуки сотника Василя Будзила – фармацевт Олександр Кухар та Олег Заварзін, завідувач кафедри дизайну середовища Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. На пам'ять про сотника Будзила та його побратимів Неля Франчук виконала пісню на слова Василя Стуса "Даруйте радість мої" (муз. Нелі Франчук).

І знову на сцену вийшов легендарний Анатолій Сухий, лідер гурту "Рутенія", який уже 30 років дарує нам радість своїми піснями. Публіка щиро вітала його!

На пам'ять про Едмунта Бреннейсена, Генрієту Ган і Тіну Пекарчук (героїв книги "Батькам скажеш, що був чесний") прозвучала лірична пісня про українських партизанів "У саду, де розквітлять груша" та "Ой як люблю, ой як люблю ті наші гори". Виконали їх заслужені артисти України Тарас Силенко і Кирило Стеценко, голова Київської "Просвіти". А потім шалений успіх мали "Шалені коломийки" Кирила Стеценка.

Настав час виступу співачки з Харкова Люцини Хворост. Її представила київська поетеса Олена О'Лір. Люцина Хворост виконала 5 пісень: "Танечниця", "50, 60, 70 літ тому", "Брати і сестри", "Солодко-гіркий романс" та "Повстанське танго" легендарної підпілля УПА Ольги Ільків. Успіх був величезний! "Пісні Люцини Хворост – це щира і прониклива сповідь, елегантна і вишукана, це пристрасть і вир запальних мелодій, – зазначила поетеса Тетяна Добко. – Гармонійне поєднання давніх шлягерів і нових пісень. Люцина – не тільки цікава співачка, а й яскрава особистість, сповнена внутрішнього шарму і високої культури, якої так не вистачає на великій сцені. Щиро дякуємо Люцині Хворост за театр пісні, красу творчості і душевність!"

У той вечір радували публіку віршами та піснями поет Владлен Ковтун і заслужений діяч мистецтв України Володимир Гонський, ведучий Майдану у 2013 – 2014 роках, а пісні на слова Тараса Шевченка виконали Володимир Самайда та Назар Носенко, випускник факультету акторського мистецтва Київського національного університету ім. Івана Карпенка-Карого. Ось назви цих пісень: "А вже років 200...", "Зоре моя вечірняя, зійди над горою", "Ой крикнули сірі гуси..."

Завершили "Концерт на Банковій" поетеса Ніна Шаварська (директор Будинку письменника) і Неля Франчук пісню на слова Ліни Костенко "Вечірнє сонце, дякую за день".

Прод. на 4 стор.

Через 265 років по Переяславській раді, влітку 1919 року, до Переяслава, в якому шаллила від безкарності московські розбійники, підійшло повстанське військо отамана Зеленого. На припорошених обличчях то там, то там засвічували посмішки й весело виблискували зуби – козакі раділи, що комуна під їхніми ударами тікала задерши поли.

Зелений до Переяслава увійшов стрімко, тож не всьому чортинню пощастило втекти – 76 комуністів та їхніх підмогачів потрапили під козацьку шаблю й кулі. В той день у Переяславі скінчив своє нікчемне життя секретар місцевої комуністичної організації Бартанов. До "небесної канцелярії" відправили зеленівці й пітерського злодія Іванова, який у червні, погрожуючи розправою, відібрав у переяславців дві тисячі пудів хліба, бо, бачте, вічно голодна Москва їстоськи захотіла! Комуністичні історики стверджуватимуть, що повстанці вирізували червоноармійцям зірки на лобі. Що ж, і таке могло бути. А як же інакше чинити з бандитами!

Козацьке військо у Переяславі зустрічало радісно – на базарну плячку, де колись Хмельницький закликав згинаний дрючками "народ" вибрати ірода московського за рідного батька, вилилося ціле

море щасливих людей. Лунали радісні вигуки: то батько зустрів сина, то сестра кинулася до брата, якого не бачила кілька місяців. Над людським виром маяли прапори і хоругви. Було багато священиків. А дзвони все гуділи й гуділи, скликаючи людей на майдан...

І ось настала тиша – отаман Зелений вийшов поперед старшини. Він сказав те, що хотіли почути люди: геть Москву з її комуною і чрезувайками!

– Віднині Україна буде вільною! – мабуть, так закінчив він промову.

– Вільна-а-а! – рознеслося майданом. – Навіки вільна-а! Слава отаманові Зеленому! Слава-а-а!..

15 липня 1919 р. отаман Зелений змив ганьбу з Богданового чола.

Роман КОВАЛЬ
Дж.: Коваль Р. Отаман Зелений. – Київ: "Наш формат", 2014.

СЕРДЕЧНІ ЗУСТРІЧІ В ТОВМАЧІ

15 червня відвідав історико-просвітницький фестиваль "Товмацький курінь" на батьківщині холодноярських отаманів Лютого-Лютенка та Чорного Ворона у с. Товмачі на Шполянщині. Вже вдруге сюди приїжджаю. Подобається мені це затишне село, привітні люди, живописне довкілля, смачна студена вода з криниці, духмяний куліш, знайомства з добрими людьми.

Фестиваль вразив цікавою реконструкцією бою холодноярців з каральним загоном ЧК, демонстрацією фільму "Чорний козак" (за мотивами казки Сашка Лірника), надзвичайною виставкою картин холодноярських отаманів, пісню "Товмацький курінь" на слова Віктора Подороги, яку виконав хор "Гайдамаки", пізнавальним майстер-класом з гончарства, ярмаркою виробів.

ПРОЧИТАВ КНИЖКУ "ЧОРНІ ПЕРЕМАГАЮТЬ"

Коли дивишся на світліни загиблих, то, звичайно, душа болить. Ще вчора ти з цим товаришем спілкувався, а сьогодні його вже немає. Український народ не повинен забувати героїв. І нинішніх, і тих, хто бився за Україну сто років тому. Мовля про кінний полк Чорних запорожців армії УНР, чийм славним ім'ям названа 72-га бригада.

Прочитав книжку про відважних прадідів "Чорні перемагають" і пишаюся діяннями предків: козакі воювали так, що ворог тремтів і тівав. Наша частина, вважаю, теж така, і терористи самі охрестили бригаду "чорною" – ніхто їх за язик не тягнув.

Прем'єра фільму відбудеться 23 серпня в Білій Церкві, де дислокується 72-га бригада.

Уже традиційно зі сцени лунали пісні у виконанні Тараса Силенка і Тарас Компаніченка, Василя Лютого та Валерія Мартишка. Натхненню виступів президент Історичного клубу "Холодний Яр" Роман Коваль. Був і талановитий письменник Василь Шкляр. Познайомився я з Василем Середенком, виконавцем головної ролі у картині "Чорний козак".

Завершив концертну програму патріотичний та запальний Сергій Василюк з гуртом "Тінь Сонця". Пісні цього гурту мене завжди надихають на роботу, на активність, добрі вчинки.

Щира подяка організаторам – Дмитрові Вовку, Анатолієві Козленку, Сергієві Ковалю-Лютому, Наталі Сторчак та всім, хто взяв участь у підготовці фестивалю!

Тарас КОРНІЄНКО

Вадим ГРИЗУН, герой документального фільму "Шлях Чорних запорожців" – про 72-гу ОМБр ім. Чорних запорожців

"ОСТАННЯ З РОДУ СКОРОПАДСЬКИХ"

5 ЛИПНЯ 2019 Р. ВИПОВНЮЄТЬСЯ 100 Р. ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОЛЕНИ ОТТ-СКОРОПАДСЬКОЇ, ДОЧКИ ГЕТЬМАНА УКРАЇНИ, АВТОРА КНИГИ "ОСТАННЯ З РОДУ СКОРОПАДСЬКИХ"

22 червня 2004 р. в Київському міському будинку вчених відбулася презентація книги із сумною назвою "Остання з роду Скоропадських". Її автором є найменша дитина останнього Гетьмана України Олена Отт-Скоропадська. Хоч пані Олена і володіла українською, але написала книгу спогадів німецькою мовою, якою повсякчас спілкувалася у Швейцарії, де понад піввіку проживала зі своїм чоловіком Людвігом Оттом.

Уперше з Оленою Отт-Скоропадською я запізнався у вересні 2000 року. І запросив її на вечір Історичного клубу "Холодний Яр" до Київського міського будинку вчителя. Під час її виступу стала незвичайна подія: кілька сотень учасників, більшість яких є духовними нащадками Симона Петлюри (який підняв повстання проти гетьмана Павла Скоропадського), стоячи вштовпували їй грандіозну овацію. Я сприйняв це як визнання заслуг роду Скоропадських перед Україною та своєрідне вибачення за антигетьманське повстання на-

прикінці 1918 року. Мені здалося, що в цей момент сталося історичне замірнення... Олена Павлівна здивовано перепитала мене:

– Це прихильники Петлюри?..

– Так, – відповів я.

Вона не могла повірити в це. Була схвилювана...

Олена Павлівна народилася 5 липня 1919 р. в Німеччині. Україну вперше відвідала, коли їй уже йшов 83-й рік... Під час наших зустрічей у 2000 р. Олена Павлівна щиро зізналася, що не вона, а її сестра Єлизавета була найбільшою, найпалкішою українкою серед нащадків Гетьмана України. Про це Олена Отт-Скоропадська відверто пише й у презентованій книзі. У розділі "Лілі", присвяченому сестрі Єлизаветі, Олена Павлівна зазначає: "Лілі якось розповіла мені (...), що вона завжди, ще дитиною цілком свідомо почувала себе українкою. Коли родина на літні місяці виїжджала до своїх маєтків в Україні – Полошок і Тростяця, Єлизавета це завжди сприймала як своєрідне повернення додому.

Ще маленькою дитиною, ще не вмюючи писати, вона почала систематично вивчати українську мову (...). Значно пізніше, вже в Берліні, вона дуже здивувала професора Кузеля, співупорядника грубого українсько-німецького словника, своїм точним знанням полтавських ідіом (...). Під час свого останнього року навчання в гімназії в Орлі Лілі познайомилася з молодією вчителькою, переконаною українкою. Від неї Лілі вперше дізналася про український незалежницький рух. Лілі почала серйозно цікавитися українською історією (...). Вона на силу вивчала напам'ять довідкові поезії Шевченка, проїнялася їхнім гарячим патріотизмом (...). У Лілі поряд із захопленням усім українським розвинулося також глибоке заперечення всього російського. Це (...) було однією з причин (...) пізніших напружень, які виникли в еміграції поміж Лілі й нашою матір'ю [за походженням росіянку] (...). Лілі [часто] ображала матір гострим зневажливим зауваженням то про російську книжку, яку саме із задоволенням читала мати й розповідала про неї, то про її давніх російських друзів".

З дитинства Лілі обожнювала свого батька. "Він для неї був героєм". І коли наприкінці квітня 1918 р. Павло Скоропадський став Гетьманом України, для неї це була величезна радість, вона вбачала в цьому "втілення своїх ідеалів". Єлизавета піддалася "загальному настрою ентузіазму в будівництві нової української Гетьманської Держави. Давнє минуле з давніх гетьманських часів знову ожило для неї в особі батька, – писала Олена Отт-Скоропадська. – Молоді та й старші пани з батькового оточення захоплювалися Лілі: молода гарна Гетьманівна, й до того ж справжня українська патріотка, Лілі від самого початку стала серед прибічників Гетьмана свого роду іконою, в кожному разі, найулюбленішим членом

нашої родини. (...) Лілі пережила падіння Гетьманату як велику особисту катастрофу. (...) Її улюбленого батька, який (...) присвятив себе Україні, оголосили поза законом. Це було для неї незбагненним. (...) Тяжко страждала Лілі через втрату Батьківщини". Поруч із Данилом Єлизавета стала найближчим співробітником батька, виконувала роль його секретаря. І була щасливою, що може так тісно співпрацювати з ним... Найпереконливіше про батьків свідчать їхні діти. Діти Павла Скоропадського – найкраще про нього свідчення!

Книгу "Остання з роду Скоропадських" переклала з німецької Галина Сварник. Мовну редакцію здійснила Софія Скірта. Книга читається легко, він не важко відірватися. Зачаровує тон – інтимний, відвертий, довірливий. Можна впевнено стверджувати, що Олена

усе змінилось: Україна стала незалежною державою. Велика надія моєї родини, який вона віддавала всі свої сили і яка визначила все її життя, нарешті здійснилася. І саме мені, котра ніколи ані Україною, ані політикою української еміграції не переймалася, єдиний із нашої родини довелося пережити це щастя... Наше життя набрало тепер зовсім іншого перебігу. Зі спокійним життям швейцарських пенсіонерів було покінчено. Відтепер у нас усе закрутилося навколо України. Ми знову стали молодшими, у нас з'явилися нові інтереси, багато нових українських друзів... Україна стала центром нашого життя. Те, що так сталося з мною, мабуть, природно випливає з мого походження. Але те, що так стало і для мого коханого чоловіка, є для мене великим щастям, ще одним, яке я можу пережити завдяки йому", – так закінчує свою книгу Олена Отт-Скоропадська.

Я вдячний долі, що мені пощастило познайомитися та заприятелювати з Оленою Павлівною та Людвігом Отт-Скоропадським. Ми не раз зустрічалися в Києві, пані Олена телефонувала до мене із закордону. Оскільки я мав намір ініціювати будівництво пам'ятника Гетьманові Павлові Скоропадському в Києві, пані Олена письмово доручила мені очолити оргкомітет. Цей автограф (українською мовою!), як і її листи та інші спільні світлинки, зберігаються в моєму архіві.

5 липня виповнюється 100 років від дня народження Олени Павлівни, а 4 серпня – 15 років, як вона, остання з роду Скоропадських, відійшла до своїх предків.

Вічна пам'ять! І вдячність за добрі справи для нашої України, для якої працювали різні покоління останнього нашого монаршого роду.

Роман КОВАЛЬ

На світлинах – Тарас Силенко, Олена Отт-Скоропадська і Роман Коваль; Єлизавета Скоропадська.

Отт-Скоропадська мала письменницький хист.

Наприкінці книги Олена Павлівна зізналася, що разом зі своїм чоловіком Людвігом Отт-Скоропадським тривалий час жила спокійним і забезпеченим життям швейцарських громадян. "І тут раптом

ГОЛОВНИЙ ОТАМАН ХЕРСОНЩИНИ І ТАВРІІ МАТВІЙ ГРИГОР'ЄВ

27 ЛИПНЯ ВИПОВНЮЄТЬСЯ 100 Р. ВІД ДНЯ ЗАГИБЕЛІ МАТВІЯ ГРИГОР'ЄВА

Проти кого тільки не спрямовував свою зброю Матвій Григор'єв! На початку ХХ ст. воював у Маньчжурії проти японців, у роки Світової війни бився з німцями та австрійцями, 1919-го скинув у Чорне море греків і французів, які у складі десанту Антанти окупували Південь України. Того ж року бив білогвардійців і Красну армію. Воював Григор'єв і проти Гетьмана України Павла Скоропадського та Армії УНР...

Справжнє його ім'я Никифор Серветник. Народився він 9 лютого 1884 р. в передмісті Дунаївців Новоушицького повіту Подільської губернії (тепер Хмельницької обл.). З дитинства захоплювався історією Запорозької Січі та Гайдамаччини. Любив слухати перекази дідів про славні походи запорожців і думи козарів про турецьку неволю. Вони тривожили юне серце, запаливали іскри протесту. Ці іскри в 1917 році роздмухала Лютнева революція. І вогонь козацького серця запалив пожежу Національної революції на чорноморських ланах.

На кінець 1918 р. штабс-капітан Григор'єв об'єднав навколо себе грізну силу – лише Верблужка дала понад 4000 козаків... Матвій Григор'єв поводить Головного отамана Симона Петлюру про створення 117 повстанських загонів загальною чисельністю до 15000 козаків. Ці відділи об'єдналися у Херсонську дивізію, яка стала основою Південного фронту Армії УНР. Григор'єв опановує величезну Херсонську губернію та частину Катеринославщини. Скрізь проголошував владу УНР.

А до Одеси вже прибували пароплави Антанти. До окупаційного війська увійшли французькі, грецькі, румунські, польські відділи та російські загони Андрія Гришина-Алмазова. Разом 70000 вояків. У січні 1919 р. командував французьким десантом генерал Д'Ансельм ультимативно зажадав, щоб Директорія

відвела українські війська на лінію Бірзула – Вознесенськ – Миколаїв – Херсон. Директорія слухняно погодилася, залишивши своїх громадян на "ласку" окупантів. Але Григор'єв не погодився. Він вирішив провчити зарозумілих "хранцузів" і скинути їх у море – "як єдину належну відповідь на цю ганебну пропозицію". "Треба бити Антанту, бити більшовиків, бити білих і червоних ворогів", – вважав безкомпромісний і повний сил отаман Григор'єв.

Ганебна відмова Директорії почати боротьбу проти окупантів глибоко вразила Григор'єва. Капітулянтська політика стала однією із причин розриву з українським урядом. Останнього краллею став безпідставний арешт Петра Болбочана, який здійснив огидний петлюрівський фаворит Омелян Волох. "Після арешту полковника Болбочана, – сказав Григор'єв, – я вже не вірю в добро для нашої Батьківщини". Розправа над видатним полководцем відвернула від Петлюри багатьох військових...

Матвій Григор'єв розпочав похід проти Антанти вже під червоними прапорами. 10 березня після тяжких боїв він звільнив Херсон, а 12 березня – Миколаїв. 6 квітня Григор'єв був уже в Одесі! "Непереможну" і бундючну Антанту селяни Херсонщини таки скинули в море!

Олександр Вишнівський у книзі "Повстанський рух і отаманія" зазначає, що перемога Григор'єва ствердила, що він "мав рацію, коли вимагав від Директорії переговорювати з Антантою з позиції сили, а не з позиції бідного родича".

Більшовики, хоч і прославляли на всі боки "червоного командира" Григор'єва, не довіряли йому. Вже наприкінці лютого 1919 р. советський командарм Анатолій Скачко дійшов висновку, що Григор'єва необхідно знищити. Такої ж думки був і Центральний комітет ВКП(б), тільки уточнював, що ліквідувати його треба "якомога швидше".

Тим часом в очах селян Півдня України отаман Григор'єв набував божественних рис. Слава про його

перемоги та особистий героїзм розходила між людьми. Для них саме він уособлював верховну владу. Григор'єв став диктатором Півдня України, диктатором доброзичливим і щедрим – передусім до українського селянства, яке вірило, що Григор'єв силою свого війська захистить від грабунку московських продзагонів та кривавої вахханалії черезчужайки.

Почався погром советських органів влади та масові вбивства членів військових продовольчих комісій. Більшовик Н. Бобрищев так описував передгрозову ауру: "25 апреля со ст. Помошная в Елисаветград пришли оставшиеся части войск Григорьева... 1 мая с утра началась демонстрация, в которой принимал участие весь город... Войска Григорьева также принимали участие в демонстрации и на приветствия отвечали: «Слава Украине!»".

Розв'язка наближалася. Не зустрічаючи опору, григор'євці перебрали владу. 7 травня 1919 р. в Єлисаветграді було проголошено універсал Головного отамана Херсонщини і Таврії "До українського народу".

"Народе український! Народе змучений!... – звертався Матвій Григор'єв. – Тобі насильницьки нав'язують комуно, черезчужайку й комісарів з Московської «обжорки» і тої землі, де розіп'яли Христа. Народе український! Бери владу в свої руки... Геть ЧК! Вся влада Радам, але не партіям. Хай живе влада народе України! Борітеся – поборете!».

Найважливішим пунктом універсалу було забезпечення провідного становища українців у своїй державі: їм мало належати в радах 80 % місць – згідно з пропорційним складом населення.

Український народ з ентузіазмом відгукнувся на заклик скинути ненависне ярмо московської

комуни. За короткий час Григор'єв вимів "радімих" з Катеринослава, Миколаєва, Херсона, Кременчука, Черкаса, Чигирина, станцій Бобринської і Знамянки, багатьох інших станцій та населених пунктів. Більшовицькі гарнізони й полки, які Москва посилала проти "мятежника" Григор'єва, переходили на його бік – настільки сяяло ім'я Григор'єва, настільки люди ненавиділи ЧК. Повстання охопило Херсонську, Катеринославську, Подільську, частини Київської та Полтавської губерній...

А що ж Нестор Махно? Його армія (до повстання) разом з військом Григор'єва становила ударну силу совлади. Це визнавав московський командарм Володимир Антонов-Овсєєнко. Саме від Махна залежало, чи продовжуватиме Красна армія гвалтувати Україну, чи спільними зусиллями отамани її розчавлять. Григор'єв простягнув руку Махнові – давай об'єднаємось. Але патлатий "батько" виявив злочинну короткозорість. Фатальну роль відіграла його низька національна свідомість.

Махно не тільки не підтримав повстання, а й допоміг московському війську відбити у григор'євців Катеринослав... А 27 липня 1919 р. в с. Сентовому гуляйпільській "батько" та майбутній чекіст Чубенко розрядили магазини своїх револьверів у Головного отамана Херсонщини і Таврії. Останніми словами Матвія Григор'єва були:

– Ой батьку, батьку...

Ось так загинув Матвій Григор'єв – харизматичний воєначальник, який не зумів захистити своєї Батьківщини.

Роман КОВАЛЬ

Київ, 2001 р.

На світлинах – Матвій Григор'єв (у центрі попереду).

АФОРИЗМИ

1. Горє довше, ніж щастя.
2. Найбільший ворог для дівчини – її краса.
3. Юнак бачить у коханій те, чого не бачать інші, й не бачить того, що бачать усі.
4. Зневіра – це кінець життя.
5. Найкращий суддя – життя, а найкращий захисник – смерть.
6. Хворому тоді стає легше, коли він до своєї хвороби починає звикати.

Сильєстр Степанович БАРИК
Київ, 1960-ті

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Загальнодержавна українська газета

ЗАСНОВАНА В СІЧНІ 1913 РОКУ ГНАТОМ ХОТКЕВИЧЕМ

Передплатний індекс: **60969** Вартість: **35.07** грн/міс.

Впровадж 105 років існування газета висвітлювала й продовжує висвітлювати культурне життя України, актуальні соціально-державні питання

"Незборима нація" – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України

І ГЕРОЇ ПОТРЕБУЮТЬ ДОПОМОГИ

25-літній Владислав Ткаченко народився в Липовій Долині, що на Сумщині. Він – випускник Львівської академії Сухопутних військ. “На фронті я вже дослужився до старшого лейтенанта, – розповідає Владислав. – Воював у складі 58-ї Сумської окремої мотопіхотної бригади ЗСУ ім. гетьмана Івана Виговського, у батальйоні конотопського формування. Якби не контузія, служив би й далі, боронив нашу рідну землю”.

Владиславі треба терміново зробити ендопротезування – замінити тазостегнові суглоби обох ніг на суглоби-протези. Інакше – некроз та ампутація...

“Які плани на життя? Звісно, повернутися в армію, – щиро й по-хлопчачи затято каже нам Влад Ткаченко. – Бо військова служба – моя стихія й мрія з дитинства. Навіть із протезами я буду корисним рідній

Тетяна ГОЛУБ, волонтер Суми

армії та Українській державі. Тим більше що приклади, коли хлопці-ампутанти служать у війську, вже є. Не я перший... От побачите: так і буде, я – впертий!”

Реконструктивно-відновлювальне протезування лівої ноги із застосуванням біотехнологій обійдеться пацієнтові в 352 тисячі гривень. Сто тисяч – завдяки волонтерам і небаждужим людям-жертвувателям – вже зібрано. Залишилося зібрати 250 тисяч.

Закликаємо доєднатися до доброї справи усіх українців, допомогти молодому воякові повернутися до повноцінного життя.

Повідомляємо номер банківської картки: ПриватБанк 5168 7427 2506 1117, отримувач Владислав Сергійович Ткаченко.

“У ПОЛОН НЕ ЗДАВАТИСЯ!”
5 РОКІВ ТОМУ ЗАГИНУВ
ВОЛОДИМИР СТАТІЙ

Володимир Статій-“Білий” був добрим, щирим і чуйним чоловіком. У зоні АТО воював близько трьох місяців. Бронезилет одягав рідко, казав, що в ньому важко і душно. А ось із гранатами не розлучався. Володя не раз казав: “У полон не здаватися. Якщо йти з життя, то забирати із собою всіх, хто по нас прийшов”.

Володимир Статій народився у Львові 1974 року. Грав за команду з регбі “Сокіл”. Боронити Україну поїхав у складі 5-го Окремого батальйону Добровольчого українського корпусу “Правий сектор”.

Востанє зустрів ранок 25 липня 2014 року.

Напад був неочікуваний. Козаки саме відпочивали біля села Пісків на Донеччині... Діставши поранення в живіт, оточений терористами, козак “Білий” підірвав себе гранатою, забравши із собою на той світ чотирьох ворогів.

Побратим героя Сашко “Пуф” переконаний: “Допоки влада й армія не зрозуміють, що діяти потрібно жорстко, хоронитимемо ще не одного”.

Поховали Володимира Михайловича Статія 28 липня на місцевому цвинтарі в Рясному-2 біля батьків – як він і заповідав.

“Правий сектор” Львівщини висловив вдячність Академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного за допомогу в організації урочистої церемонії поховання та віддання військових почесей.

ГЕРОЇЗМ І ТРАГЕДІЯ
БАТАЛЬЙОНУ “ДОНБАС”

29 серпня, в п'яту річницю Іловайської трагедії, відбудеться допрем'єрний показ фільму “Іловайськ-2014. Батальйон «Донбас»”. Координатор проекту, безпосередній учасник подій – Тарас Костанчук, історія якого лягла в основу сценарію. Написав сценарій Михайло Бриних. Фільм створено на пам'ять про загиблих товаришів.

Події розгортаються безпосередньо в Іловайську, яке українські військові звільняли в серпні 2014 року. Саме тоді добровольці взяли під контроль ліву частину міста – до залізничної колії і закріпились. Під час штурму Іловайська загнули бійці Марко Паславський-“Франко”, Олександр Романенко-“Скіф”, Сергій Шкарівський-“Шульц”, Вадим Антонов-“Самольот”... Іх зіграли актори Істан Розумний, Олег Драч, Олександр Маврич, Євген Ламах.

Десятки бійців були поранені і контужені, сотні добровольців перебували під щільним вогнем. Дістав поранення й командир штурмової групи батальйону “Донбас” “Біштут”, який разом із пораненим побратимом, залишилися в оточенні в центрі міста. Бійці знайшли укриття в квартирі багатоповерхівки. Перебували там три тижні. Допомогли їм вижити місцеві жителі.

У зйомках фільму взяли участь ветерани добровольчих батальйонів. Режисер фільму Іван Тимченко. Наприкінці вересня картина має вийти у широкий прокат.

ТАНКІСТ ЛАВРЕНКО З ЛОЗОВОЇ
МИНАЄ 5 РОКІВ ІЗ ДНЯ ГЕРОЇЧНОЇ ЗАГИБЕЛІ ОЛЕКСАНДРА ЛАВРЕНКА

Донецька та розірвати кільце оточення навколо наших підрозділів, що захищали Донецький аеропорт.

Танк Олександра Лавренка, до екіпажу якого входили навідник Олександр Вохромеев та механік-водій солдат Андрій Кулягін, ішов на чолі танкової роти. Він і потрапив у засідку.

На блокпосту закріпилися кулеметні розрахунки і два російські танки, а за блокпостом – мінометна батарея та снайперські позиції терористів. Противник бив з танків та мінометів. Капітан Лавренко вразив один з ворожих танків, знищив кулеметні розрахунки та два автобуси терористів.

Екіпаж бойової машини піхоти БМП-2, яка рухалась у колоні за танком капітана Лавренка, під мінометним вогнем почав евакуацію поранених військовослужбовців. Захопивши блокпост противника, екіпаж Олександра Лавренка вогнем прикривав дії механізованого підрозділу та евакуаційної групи.

Довідавшись про контратаку терористів, Олександр Лавренко перший висунувся на ймовірний рубіж атаки і знищив дві мінометні obsługi терористів. Захопивши боєм, капітан Лавренко

значно відірвався від основних сил своєї роти. Ухилившись від ворожого вогню, його бойова машина потрапила на потужний фугас. Члени екіпажу молодший сержант Олександр Вохромеев та солдат Андрій Кулягін загинули.

Олександр Лавренко дістав важкі поранення. Не бажаючи потрапити в полон і допустити захоплення танка, козак з Лозової підірвав себе в бойовій машині.

Завдяки капітанові Олександру Лавренку вдалося не допустити контратаки елітного підрозділу терористів “Кальміус”, що дало змогу підрозділам батальйонної тактичної групи 93-ї Окремої механізованої бригади виконати бойове завдання.

Молодший сержант Олександр Миколайович Вохромеев та механік-водій Андрій Олександрович Кулягін нагороджені орденом “За мужність” III ст. (помертньо).

2015 року Олександра Лавренка нагороджено орденом “Народний герой України”, а 9 вересня 2016 р. – надано звання Героя України з удостоєнням ордена “Золота зірка” (помертньо).

Вічна слава!

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

ІСТОРИЧНИЙ КЛУБ “ХОЛОДНИЙ ЯР” НАГАДУЄ ПРО ЮВІЛЕЇ

1 липня 1894 р. в с. Кладьківці на Чернігівщині нар. Василь Вальченко, старшина Армії УНР, випускник УГА в Подєбрадах, інженер-лісівник, учитель.

1 липня 1894 р. в с. Кобаки на Косівщині нар. Іван Савок, десятник УСС, командир чоти 2-ї бригади УГА.

2 – 3 липня 1919 р. отаман Зелений здійснив вікопомну “трипільську розплату” над комуністами.

3 липня 1894 р. на хут. Базилівка, тепер с. Базилівка Конотопського р-ну, нар. Олександр Бабин, сотник військ Центральної Ради, повстанець, випускник УГА в Подєбрадах, інженер-лісівник.

3 липня 1954 р. помер Василь Бибік, хорунжий 1-го Українського полку ім. Богдана Хмельницького.

5 липня 1894 р. в м. Новий Басані на Чернігівщині нар. Панас Заворицький, сотник 2-ї Волинської дивізії Армії УНР, член ОУН, випускник УГА в Подєбрадах, інженер-технолог, учасник 2-ї кобзарської капели Василя Ємця.

5 липня 1919 р. в Берліні нар. Олена Отт-Скоропадська, дочка Гетьмана України, автор книги “Остання з роду Скоропадських”.

7 липня 1964 р. в Мюнхені помер Євген Гловинський, поручник 3-ї Залізної дивізії Армії УНР, випускник УГА в Подєбрадах, професор УВУ, дійсний член НТШ.

7 липня 2014 р. в м. Щасті загинув Євген Войцехівський-“Чех”, командир групи розвідки “Холодний Яр” батальйону “Айдар”.

8 липня 1659 р. Гетьман України Іван Виговський під Конотопом розбив московське військо.

8 липня 1709 р. почалася битва під Полтавою військ Івана Мазепи, Костя Гордієнка і Карла XII проти московського царя Петра I.

9 липня 1969 р. в Лондоні помер Віктор Малець, командир 4-го Запорозького полку ім. полк. Івана Богуня, інженер-технолог, полковник Армії УНР, сотник дивізії “Галичина”.

10 липня 1894 р. в с. Березів Нижній на Косівщині нар. Петро Арсенич, чотар УГА, вчитель.

11 липня 1889 р. в м. Миргороді нар. Михайло Обідний, сотник Армії УНР, етнограф, начальник Головного військово-історичного му-

зею-архіву при Генеральному штабі військ УНР у Празі, поет, перекладач. Співфундатор Етнографічного товариства Підкарпатської Русі.

11 липня 1944 р. в с. Бабині на Косівщині помер січовий стрілець Микола Іванюк.

13 липня 2014 р. неподалік Луганська загинув Іван Діяконюк, вояк 80-ї бригади.

13 липня 2014 р. в бою під час операції з розблокування оточеного терористами Луганського аеропорту загинув Сергій Муравський, вояк 8-го ОП СпП.

14 липня 1994 р. нар. Олег Аксененко-“Аксон”, учасник революції 2013 – 2014 рр., доброволець полку “Азов”, лідар ордена “За мужність” III ст. (помертньо).

15 липня 1919 р. в Переяславі отаман Зелений (Данило Терпило) урочисто, у присутності священників, війська та населення, скасував Переяславську угоду 1654 року.

15 липня 1944 р. під Бродами загинув Леонтій Березовський, хорунжий УГА та Армії УНР, командир 2-ї сотні 30-го полку дивізії “Галичина”.

15 липня 1944 р. під Бродами загинув Леонід (Лев) Макаревич, підполковник Армії УНР, командир 8-ї важкої кулеметної сотні 30-го полку дивізії “Галичина”.

15 липня 1944 р. створено УГВР на чолі з Кирилом Осьмаком.

16 липня 1944 р. в с. Підгірці, тепер Бродівського р-ну, загинув Ігор Поспільський, командир 4-ї кулеметної сотні 1-го куреня 30-го полку дивізії “Галичина”, “неустрасимий старшина”.

16 липня 1974 р. в м. Краснодоні Луганської обл. нар. Юрій Щербина, старший сержант 58-ї ОМБр, лідар ордена “За мужність” III ст. (помертньо).

16 липня 1979 р. в м. Кам'янці нар. Євген Войцехівський-“Чех”, член СМУ, командир групи розвідки “Холодний Яр” батальйону “Айдар”.

16 липня 1994 р. у с. Білівірі Черкаського р-ну нар. Віктор Єременко-“Снайпер”, учасник Революції Гідності, кулеметник батальйону оперативного призначення Київської конвойної бригади, лідар ордена “За мужність” III ст. (помертньо).

17 липня 1849 р. нар. письменниця Ольга Косач (Олена Пчілка), мати Лесі Українки.

18 липня 1994 р. в с. Старомлинівці Донецької обл. нар. Дмитро Демуренко-“Мульгтик”, кулеметник 93-ї ОМБр. Загинув на Луганщині.

19 липня 1944 р. у битві під Бродами загинув Дмитро Паліїв, хорунжий УСС, чотар УГА, ад'ютант начальника вождя УГА, зв'язковий провідника УВО та ОУН Євгена Коновальця, посол до польського сейму, головний редактор місячника “Батьківщина”, тижневика “Перемога”, щоденної газети “Українські вісті”, начальник персонального відділу дивізії “Галичина” для старшин, ад'ютант її командира.

20 липня 1944 р. під м. Бродами загинув поручник Петро Сандуляк, сотенний 8-ї сотні 31-го полку дивізії “Галичина”.

20 липня 1969 р. в м. Нью-Гейвені (США) помер Кость Матвієнко, козак Армії УНР, учитель Севльської учительської семінарії (Підкарпатська Русь).

20 липня 1984 р. у Грузії нар. Реваз Циклаурі, гранатометник 81-ї ОАБр, лідар ордена “За мужність” 3-го ст. (помертньо).

20 липня 2014 р. на Луганщині загинув буковинець Андрій Васишин, вояк 8-го Окремого полку спецпризначення.

21 липня 1944 р. у с. Княжому біля м. Бродів загинув Микола Паленко, підполковник Армії УНР, пластовий діяч, інженер-хімік, командир батареї 4-го важкогарматного дивізіону арtpолку дивізії “Галичина”.

21 липня 1974 р. в с. Гологорах Львівської обл. нар. Петро Михайлюк, сержант гаубичного артдивізіону 80-ї ОАБр ЗСУ. Загинув у 2017 році.

21 липня 2014 р. в с. Пісках Донецької обл. загинули командир танкової роти Олександр Лавренко, навідник Олександр Вохромеев і механік-водій Андрій Кулягін.

21 липня 2014 р. в с. Георгіївці на Луганщині загинув Геннадій Тома-“Вуйко”, вояк батальйону “Айдар”.

22 липня 1944 р. у Празі помер поет Олександр Кандиба-“Олес”, батько Олега Ольжича.

22 липня 1944 р. під Бродами загинули хорунжі дивізії “Галичина” Володимир Вітошинський, Іван Зінкевич, поручник Петро Луда, командир 2-го саперного куреня дивізії “Галичина” Савдик (вояк УГА) та багато інших героїв.

22 липня 1989 р. у м. Фастові нар. Денис Глова, командир БМП 3-го мехбату 72-ї бригади ім. Чорних запорожців. Загинув у м. Авдіївці.

23 липня 1989 р. в с. Панасівці Козятинського р-ну нар. Олександр Очабєра-“Десант”, командир відділення розвідувального взводу 128-ї ОГПБр. Загинув у 2016 р. в Донецькій області.

23 липня 2014 р. під м. Амвросієвкою Донецької обл. загинув Юрій Дутчак-“Шумахер”, боєць ДУК “Правий сектор”.

24 липня 1899 р. в с. Малій Нефорощенці, тепер с. Мала Нехвороща Полтавської обл., нар. Микола Дараган, козак Армії УНР.

24 липня 2014 р. в бою біля села Новолуганського Донецької обл. загинули вояки 93-ї ОМБр “Холодний Яр” Олександр Караченцев, Олександр Григорович та Ігор Берестенко.

25 липня 2014 р. в с. Пісках Донецької обл. підірвав себе та кількох терористів гранатою Андрій Беленець-“Снегір”, боєць ДУК “Правий сектор”.

25 липня 2014 р. в с. Пісках Донецької обл. Володимир Статій-“Білий” підірвав себе гранатою, забравши із собою чотирьох терористів.

25 липня 2014 р. у смт Горбачєво-Михайлівці (Донецьк) бойовики ДНР закатували Степана Чубенка, футболіста, учасника руху спротиву.

26 липня 2014 р. між Лисичанськом і Попасною загинув Віталій Піддубний, учасник Бердянського Євромайдану, вояк батальйону “Донбас”.

27 липня 1649 р. Богдан Хмельницький переміг поляків під Збаражем.

27 липня 1649 р. в бою під Збаражем загинув полковник Станіслав Морозенко.

27 липня 1919 р. в м. Сентовому, тепер Кіровоградської обл., загинув

Матвій Григор'єв, Головний отаман Херсонщини і Таврії.

27 липня 1929 р. в с. Дзвинячій на Тернопільщині нар. Іван Гнатюк, поет, учасник Визвольної боротьби, політ'язень, лауреат Шевченківської премії.

27 липня 1984 р. в с. Дорошівці Чернівецької обл. нар. Андрій Василішин, вояк 8-го Окремого полку спецпризначення, лідар ордена “За мужність” III ст. (помертньо).

27 липня 2014 р. на Луганщині загинув Василь Білик-“Гуцул”, козак 11-ї сотні самооборони Майдану та батальйону “Айдар”.

27 липня 2014 р. в бою за місто Лутугине Луганської обл. загинули вояки батальйону “Айдар” Орест Квач, Віталій Бойко, Ілля Василяш, Іюлчу Алієв, Михайло Вербовий, Олександр Давидчук, Сергій Коврига, Іван Куліш, Микола Личак, Станіслав Менюк, Ігор Римар та Сергій Шоста.

28 липня 1974 р. в с. Петрівському на Харківщині нар. Михайло Миронов, вояк 46-го Окремого батальйону спецпризначення “Донбас-Україна”. Загинув 2017 року.

29 липня 1894 р. нар. Петро Савицький, поручник дивізії “Галичина”.

29 липня 1969 р. в Чикаго помер Євген Мусій, чотар УСС, хорунжий УГА та дивізії “Галичина”.

30 липня 1899 р. в м. Долині на Івано-Франківщині нар. Володимир Горбовий, діяч УВО та ОУН, адвокат українських діячів у політичних процесах.

30 липня 1984 р. в м. Бересті нар. Олег Подаровський-“Сніжок”, парамедик медичного батальйону “Госпітальєри”.

30 липня 1984 р. в м. Боярці під Києвом нар. Станіслав Дерев'янок, учасник Євромайдану (поранений під час кривавих протистоянь 18 – 20 лютого 2014 р.), студент музичного факультету Ірпінської богословської семінарії, доброволець батальйону “Шахтарськ”, розвідник 81-ї ОАБр ЗСУ. Загинув у 2016 р. в м. Авдіївці.

30 липня 2014 р. в бою в селі Пісках Донецької обл. загинув Олександр Дяченко-“Білий”, боєць ДУК “Правий сектор”.

Вічна слава!

До 100-ліття перемоги отамана Зеленого

Вранці 3 липня 1919 р. Дніпровська флотилія обстріляла Трипіль за гармат, хоч містечко опору не чинило. Після цього гвардія антихриста колонами сторожко вповзла у Трипіль. На вулицях – ні душі. Ніхто не вийшов із хлібом-сіллю. Та завойовники на гостинність і не розраховували. Прагнучи зруйнувати, як вони казали, “бандітське гніздо”, червоні анахтеми почали підпалювати ненависні їм стріхи.

Запалюючи хати повстанців та закрити у льохах їхніх рідних, почали кривавий бенкет... До пізнього вечора “радіміє” святкували перемогу: пили реквізовану самогонку, жерли відібрані харчі, “пелі революційніє песні”, насправді дурнувати кацапські. Коли вражі люди вже надумали спочити від пекельної роботи, повернулися зеленівці.

Московські “історики” змалювали подію так: “Наши части заняли было утром 3 июля Триполье (...) но противник, мобилизовав всех поголовно, даже стариков, женщин и детей, вечером 3 июля бешеным натиском... занял опять Триполье”. Це був не бій, радше різанина – того духмяного липневого вечора наші хлопці посікли на капусту близько двох сотень московських шкуродерів.

Прокинулася на Дівич-горі й зеленівська гарматка. Якийсь добрий чоловік першим же пострілом з неї вцілів у ворожий пароплав. Той не барився й одразу почав тонуть. З нього у воду горохом посипала блатна матросня.

Хотіли врятуватися у Дніпрі й палії. Вони намагалися перелісти протоку і дістатися острова Лужок. Та того вечора, здавалося, і Дніпро був на боці трипільців. Ніби й трохі підняв хвилю, а скільки потонуло шкуродерів!

Недаремно вже тоді люди співали:

Гей, не дивуйте ви, Українці,
Що в Київщині повстало.

Ось такі краєзнавці!

У книзі А. Жесона та Р. Романенка “Коробчине” подано недостовірні дані, що нібито козаки гетьмана Мазепи спалили Лебединський монастир і вбили монахів. По-перше, коли діяв гетьман Іван Мазепа, Лебединського монастиря ще і в помині не було, його заснували аж у 1779 р. переселенці з Валахії (сучасної Молдови). По-друге, у ті часи гетьмана Мазепи вже не було в живих, а його козаки (ті, що вціліли від рук ката Петра І) перебували в турецьких володіннях.

Книжки можна придбати через “Нову пошту”, попередньо переказавши кошти на картку Романа Ковалю у ПриватБанку: 5168 7556 2267 7496.

Переславши гроші, зателефонуйте: (044) 242-47-38, 067-726-30-36.

Повідомлення можна зробити й електронним листом на адресу редакції. Окрім вартості книжки, замовник оплачує й доставку.

“Батькам скажеш, що був чесний” Романа Ковалю – 200 грн.

“Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби” Романа Ковалю – 50 грн.

HTTP://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/

У редакції через “Укрпошту” можна придбати такі книги:

(ціну вказано, враховуючи вартість пересилки книг поштою):

“Батькам скажеш, що був чесний” Романа Ковалю – 240 грн.

“Здолати Росію” Романа Ковалю – 220 грн.

“Сумщина в боротьбі” Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича – 215 грн.

“Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби” Романа Ковалю – 75 грн.

“Подєбрадський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 1) – 225 грн.

“Подєбрадський полк” Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 2) – 125 грн.

“Український календар Визвольної боротьби” Романа Ковалю – 85 грн.

“Отаман Зелений” Романа Ковалю – 95 грн.

“Історія Холодноярської організації” Романа Ковалю – 55 грн.

“Отаман Орлик” Романа Ковалю – 100 грн.

“Крізь павутиння змосковщення” Романа Ковалю – 90 грн.

“Шевченкіана Михайла Гаврилка” Романа Ковалю – 130 грн.

“Історія України-Русі” Миколи Аркаса (2-ге, краківське, видання) – 95 грн.

“Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею” Романа Ковалю – 550 грн.

“Тиха війна Рената Польового” Романа Ковалю – 350 грн.

Книги можна придбати, попередньо переказавши кошти електронним переказом на ім'я Р. М. Ковалю, вул. Курська, 20, пом. 14, Київ, 03049.

“Незборима нація” – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України

ТРИПІЛЬСЬКА РОЗПЛАТА

Там під Трипільям, славним містечком, Багато комуни пропало.

У той пізній вечір, а може вже і ніч була, трипільці пов'язали цілу отару – близько 400 овецьких душ. Зібрали їх на подвір'ї купців Ньюхіна. Вечері не пропонували.

Серед бранців виявилися і “братки”-українці. Тих, хто покався, Зелений відпустив. Ще й дав на прощання по буханцю білого хліба та перепустку. Але поставив умову – не повертатися до Красної армії. Вихідців із Чернігівщини перевіз на лівий берег Дніпра та порадив приєднуватися до Євгена Ангела. Близько сотні червоноармійців вирішили пристати до батька Зеленого.

Кажуть, що відпустив отаман і декого з москалів, бо дуже вже божилися-зарікалися, що більше ніколи не визнаватимуть влади жидівських комісарів. Напевно, забув Зелений, що для москалів брехні покров – найзручніший одяг. Усе ж дав їм на прощання різок, щоб пам'ятали козацьку ласку.

Решту на ранок вивели на базарний майдан. Були серед них і шкуродери-латиші, жовто-тулі китайці, не бракувало й кацапів (саме так їх називали люди). Чи не найбільше було переляканих жидків “з червивими задками”, серед яких страшенно хотіли загубитися комісари, організатори карального походу на Трипілья. Вони знали, що комісара ніхто не пожаліє...

Був базарний день. До Трипілья з'їхалися селяни з навколишніх сіл. Війна війною, а не вторгнеш – не проживеш.

Коли на базарну площу на сірому коні прибув отаман, почалося священне дійство.

“Зелений виліз на імпровізовану трибуну і звернувся:

– От, люди добрі, покажіть, хто з них палії, хто підпалював хати ваші?

Ну, оскільки це були переважно чужі, селяни відрізнили один від одного не могли, то вони бачили в кожному комсомольці палія. Ті ж казали: “Я не палив”, тому Зелений вдавсь до такого соломонівського вирішення справи судової:

– Ну, так-от: ведіть їх, хлопці, до кручі, і з кручі нехай стрібають у Дніпро. Попереджаю: будемо, як тільки стрибнете, і на льоту, і в Дніпрі стріляти по вас. Але Господь Бог знає, хто підпалював хати, а хто ні. І того, хто не підпалював, Господь винесе на лівий

берег Дніпра. Там уже ми вас переслідувати не будемо.

Вивели червоних бандитів на кручу. Нічого не лишилося їм, як шукати порятунку в Дніпрі. Один за одним стрибали вони у воду. “Так, стрибаючи, багато загинуло тоді в Дніпрі і на льоту”. Сотня комунарів пішла годувати рибу. Тих же, хто досяг лівого берега, Зелений, давши слово, вже не переслідував. Настя Кравченко з Трипілья, 1902 р. н., стверджувала, що Дніпро переплило шестеро комсомольців. “Ховалися в копицях сіна. Їх забрали на пароплав біля Козина”.

Серед тих, кому дідько допоміг врятуватися, були Матвій Бенедиктович Дубасов і Володимир Фастовський. Іх та інших комсомольців, переляканих, голодних і “віддубасених”, підібрав катер – хтось же мусив розповісти Києву про козацьку силу нескореного Трипілья.

Ось згадка іншої, 82-річної, селянки про фінальний акорд трипільської розплати: “...А вночі Зелений їх, п'яних, і пов'язав. Казали люди, що українців відпустив, хто покався, а руських, євреїв та нацменів усяких постріляв. А хто їх кликав сюди?”

А у неділю рано-вранці, гей, вдарили гармати – То Зелений та почав Україну рятувати. Пливуть Дніпром комуністи, гей, спілі і неспілі... Не хоче їх риба їсти, бо осточортіли.

“Спілі – то, як сказати б, дійсні члени партії, а неспілі – так це кандидати”, – пояснювали трипільці немісцевим.

А Настя Кравченко додала, що невдовзі з Києва “приїхали матері [вбитих] у сльозах. Більшість євреїв”. Хотіли забрати тіла своїх синів.

А пісня летіла над Дніпром:

Ой гуркнуло у Трипільї, гей, в Каневі лунає;
Отаману Зеленому Дніпро помагає.
Ой рятує, вимітає, гей, вицнича Україну.
Його слава, поки віку, не вмере, не загине.

Так співали люди про Зеленого та його хоробрих воїв ще у ті часи. Слава про отамана розійшлася Київщиною. Популярність його в народі сягнула вершин: легенди супроводжували чи не кожен його бойову акцію.

Роман КОВАЛЬ

Дж.: Коваль Р. Отаман Зелений. Видання 3-тє. – Київ: “Наш формат”, 2014. – С. 89 – 92 та вказані там дж.

ЛИСТИ, ЛИСТИ...

з чоловіком бабуню з мішком чи то цукру, чи то борошна від магазину до хати. Вона нам кілька разів повторила: “Я Зелена. Того самого Зеленого!”. Я подумала тоді, що це якийсь знаний у селі чоловік. У моїх же спогадах це прізвище виринало лише коли хтось із дітей, які теж, як і я, підробляли колись під час літніх канікул на току. Аж тепер, купивши кілька добрих книжок, зрозуміла, до якого роду належала та жвава бабуня. Хай живе і множитьсь рід славного отамана!

Вікторія БЛАЖЕНКО

“Отаман Орлик” Романа Ковалю – 75 грн.

“Історія Холодноярської організації” Романа Ковалю – 30 грн.

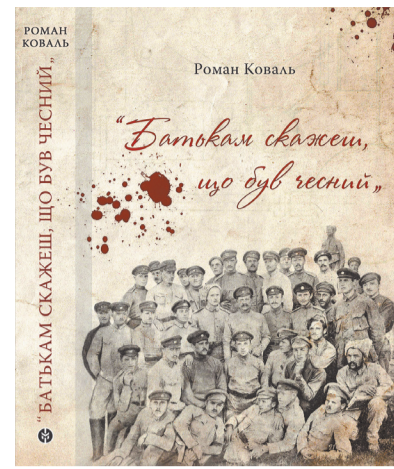
“Крізь павутиння змосковщення” Романа Ковалю – 60 грн.

“Шевченкіана Михайла Гаврилка” Романа Ковалю – 100 грн.

“Історія України-Русі” Миколи Аркаса – 70 грн.

“Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею” Романа Ковалю – 500 грн.

“Тиха війна Рената Польового” Романа Ковалю – 300 грн.

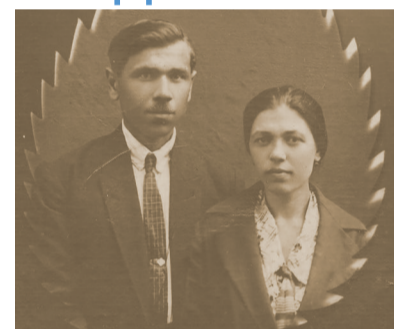

Поч. на 1 стор.

Незабутній вечір тривав близько чотирьох годин. Люди розходилися щасливі й натхненні. Це сказала Люба Криворот, козачка Історичного клубу “Холодний Яр”. Це підтверджують відгуки в Інтернеті. “Була на презентації в Будинку письменників, це було щось неймовірне! – написала Валентина Лук'янова. – Цієї атмосфери єдності українців найбільше жадає душа!”

Такі ж почуття опанували й Марину Тарашук. “Грандіозний творчий захід, просочений щирим патріотизмом історії Визвольних змагань України! – майже вигукнула вона. – 3,5 години щирого спілкування, без єдиної ноти фальшу, геніальні виступи письменників і музикантів. Я потрапила випадково, проходила повз по Інститутській, була зачудована музичними

ГАРДІВСЬКА КОЗАЧКА МАРІЯ

Моя мама, Марія Здоровецька, народилася 2 серпня 1906 р. в м. Ольвіополі (нині в межах м. Первомайська Миколаївської обл.) в сім'ї Івана Пузина і Соломії Маришук. Мамин дідусь, Іван Пузин, – нащадок козака з Гарду (тепер с. Мигія на Первомайщині). Прийшов у Гард із Чернігова. Бабуся Устя – правнучка гардівського кошового. Друга бабуся, Марфа Гончаренко, родом зі Звенигородки Київської губернії. Імовірно, теж козацького роду: на її могилі стояв висічений із граніту козацький (мальтійський) хрест. У нашій сім'ї зберігалися українські традиції. Найбільше цінувалися чесність, правдивість і доброзичливість.

Мама закінчила 4 класи гімназії в Одесі та 3 класи Ольвіопольської міської школи. Володіла французькою мовою і, звичайно, українською та російською. Захоплювалася історією. Знала багато казок і пісень. Завжди заколисувала дітей пісню.

Любов до книжки передала всім чотирьом дітям – Феліксіві, Тамарі, Юркові та Інні. Ми любили зимовими вечорами збиратися під теплою грубкою, тоді мама читала

ЩИРО ДЯКУЄМО ЗА ПІДТРИМКУ “НН”

Світлана МИРОНЧАК (Хмельницьчина) – 100 грн.

Ігор СМЕТАНСЬКИЙ (Калуш) – 150 грн.

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Її редактор Роман Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу у 1-й половині ХХ століття.

Ця газета – про долі українських січових стрільців, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, вояків АТО, а також про коззарів, письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу, які видає Історичний клуб “Холодний Яр”.

Ціна на рік – 68.42 грн.

Наш індекс – 33545

виступами українських бардів, виконавців авторської пісні Володимира Самайди, Нелі Франчук, Люцини Хворост та інших. Злива загнала з вулиці в актовий зал Спілки, але не завадила продовженню події. Вечір завершився об'яною зробити такі творчі зустрічі-концерти регулярними!”

“Естетична й інтелектуальна насолода, патріотичний дух, – відгукнувся й Тарас Марусик. – Відбувалося це дійство під Спілкою письменників і в самій Спілці, у залі, де творився Народний рух України, де в кінці 1980-х – на початку 1990-х щовечора вирувало. Зустрів там чимало друзів. Насолоджувався співом Тараса Силенка і Володимира Гонського, поетичним словом Олени О'Лір, вишуканою грою Кирила Стеценка. Дуже втішений, що приїхала з Харкова Люцина Хворост. Вона проникливо виконала низку своїх і не своїх творів, зокрема “Повстанське танго”, яке в 1940-х написали зв'язкові Романа Шухевича. Одна з них жива – це 99-річна Ольга Львів!”

Співорганізаторами свята українського слова та української пісні до Дня Конституції стали Історичний клуб “Холодний Яр”, НСПУ, Київська “Просвіта”, видавництво “Холодний Яр” та видавець Марко Мельник. Слава творцям української національної культури!

Історичний клуб “Холодний Яр”

На світліні Марка Мельника (на 1 стор.) зліва направо – Тарас Силенко, Гриць Лук'яненко і Володимир Самайда.

нам “Кобзаря”, “Вечори на хуторі біля Диканьки”, “Кайдашеву сім'ю” та інші твори українських класиків. У чотирирічному віці всі вмлі читати. Любила книжки Брема про тварин, птахів, риб.

Мама для нас була доброю порадицею, тому від неї ми не мали таємниць. Виховувала в повазі до батька. Привчала до домашньої роботи. Це дисциплінувало нас і прищеплювало почуття обов'язку. Дівчаток учила шити і вишивати, хлопчиків – пришивати гудзики, штопати, робити іграшки, яликові прикраси, ляльки-мотанки, гербарії, малювати, обєригати все живе. Хлопчиків з допомогою батька виготовляли шпаківні, годівниці для пташок.

Для мами діти були всі однаково дорогі. Життя розкидало нас по світах, але в день народження мами всі сідали за стіл у батьківській хаті. Це була наша традиція. В останні хвилини її життя ми були коло неї. Відійшла мама 17 березня 1988 року. Царство їй небесне і вічний спокій!

Тамара ЗДОРОВЕЦЬКА, дочка козака І-ї Запорозької дивізії Армії УНР Олексія Здоровецького. На світліні – Олексій і Марія Здоровецькі. 1928 р.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЧАСОПИС

Редактор Роман Коваль
Верстка Олександр Литвин
Коректор Надійка Овчарук
Інформаційне забезпечення Микола Владзімирський, Владислав Карпенко, Люба Криворот

Технічний директор Максим Селюзкін

Адреса для листування 03049, Київ, вул. Курська, 20, пом. 14. Тел./факс: 242-47-38 kovalroman1@gmail.com

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти. Видання зареєстровано 28.12.1993 р. у Державному комітеті України у справах видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження. Серія КВ №325.

Наклад 2000 примірників. Видруковано 01.07.2019 р. ТОВ “Прес Корпорейшн Лімітед” Номер замовлення 1710330

Засновник Роман Миколайович Коваль